

اثربخشی آموزش نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی

دانش آموزان دختر پایه اول متوسطه شهر خمین

معصومه رنجبر^۱ / کاترین فکری^۲

چکیده

هدف تحقیق حاضر تبیین اثربخشی نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه در شهرستان خمین بود. روش این پژوهش از نوع تمام آزمایشی است. جامعه آماری کلیه دانش آموزان دختر پایه اول متوسطه شهرستان خمین بوده‌اند. به شیوه خوشه‌ای تک مرحله‌ای از میان مدارس دولتی شهرستان خمین دو مدرسه دخترانه مقطع متوسطه به تصادف انتخاب شده و پرسشنامه انگیزش تحصیلی روی دانش آموزان اجرا شد. از بین کسانی که نمره کمتری گرفتند تعداد ۴۰ نفر انتخاب گردید و به طور تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه قرار گرفتند. گروه آزمایشی به مدت شش هفته ۱/۵ ساعته تحت آموزش نظریه سوپر قرار گرفتند و گروه گواه در طول این مدت هیچ آموزشی دریافت نکردند. پس -آزمون اجرا، و یک و نیم ماه بعد، پیگیری انجام شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه در افزایش انگیزش تحصیلی و برخی از ابعاد آن: گرایش به پیشرفت، وابستگی اجتماعی، شهرت طلبی، پاداش‌های مادی، قدرت طلبی، عزت نفس و اتکاب‌نفس در مرحله پس‌آزمون وجود دارد. به عبارتی آموزش نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی تأثیر معنادار داشته است و نتایج در طول زمان پایدار بوده است.

کلیدواژه‌ها: نظریه سوپر، انگیزش تحصیلی، دانش آموزان دختر.

^۱ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، گروه مشاوره، تهران.

ranjbarasomeh95@yahoo.com

^۲ استادیار گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران، نویسنده مسئول مقاله.

katrin_fekri@yahoo.com

مقدمه

دانش آموزان به عنوان آینده سازان جامعه، قشر مهمی از جامعه با ویژگی‌ها و قابلیت‌های بالقوه محسوب می‌شوند که قسمت عمده آینده آنان، در همین دوران نوجوانی و در کانون کلاس‌ها و مدارس شکل می‌گیرد لذا توجه به ویژگی‌های منحصربه‌فرد و نیز ظرفیت‌ها و قابلیت‌های عمومی دانش آموزان و ایجاد بستری مناسب برای آموزش آنان، می‌تواند مسیر رشد و پیشرفت آتی جامعه را هموارتر نماید.

انگیزش از مباحثی است که همیشه و برای همه روان‌شناسان و حتی فیلسوفان مطرح بوده و هست. سال‌هاست که اهمیت انگیزش تحصیلی به عنوان کلیدی‌ترین اصل در یادگیری دانش آموزان مدارس مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. به حدی که مشکل می‌توان کتاب یا مجله‌ای را در زمینهٔ تعلیم و تربیت و مدرسه یافت که بخشی از آن به مسئله انگیزش تحصیلی و یادگیری دانش آموزان اختصاص نیافته باشد. روان‌شناسان انگیزش را فرایندی درونی تعریف کرده‌اند که رفتار را در طول زمان فعال، هدایت و حفظ می‌کند و در واقع علت و دلیل رفتار هست (شانک^۱، ۲۰۰۵).

انگیزش چیزی است که ما را به جنبش و حرکت وادار، و کمک می‌کند تا تکالیف خود را کامل کنیم. انگیزش فرایندی است که طی آن فعالیت هدف محور برانگیخته و حفظ می‌شود. انگیزه، یک فرایند است نه یک فراورده. ما نمی‌توانیم انگیزه را مستقیماً مشاهده کنیم؛ اما می‌توانیم آن را از رفتارهایی مانند انتخاب تکالیف، تلاش، استقامت و گفتار، استنباط کنیم. انگیزش، هدفمند است و نیازمند فعالیت جسمانی یا ذهنی است. و همچنین انگیزه، رفتار را حفظ می‌کند» (پنتریچ و شانک^۲، ۲۰۰۲).

انگیزش تحصیلی به عنوان نیروی محرکه‌ای برای دانش آموزان به سمت هدف‌های متعالی تعلیم و تربیت هست که تحت تأثیر حالات و فرایندهای درونی فرد قرار می‌گیرد. از نظر روان‌شناسان، انگیزش، یکی از مفاهیم کلیدی است که برای توضیح سطوح مختلف عملکرد به کار

1. Schunk

2. Pintrich & Schunk

می‌رود. این مفهوم تفاوت میزان تلاش برای انجام تکالیف را بازگو می‌کند. به عبارت دقیق‌تر انگیزش با میزان انرژی عقلانی، که نوعاً در فعالیت‌های یادگیری به کار می‌رود، ارتباط دارد (استادی، ۱۳۸۴).

انگیزش تحصیلی به‌عنوان نیروی محرکه‌ای برای دانش‌آموزان است که تحت تأثیر حالات و فرایندهای درونی فرد قرار می‌گیرد. از نظر روان‌شناسان، انگیزش، یکی از مفاهیم کلیدی است که برای توضیح سطوح مختلف عملکرد به کار می‌رود. این مفهوم تفاوت میزان تلاش برای انجام تکالیف را بازگو می‌کند. به عبارت دقیق‌تر انگیزش با میزان انرژی که نوعاً در فعالیت‌های یادگیری به کار می‌رود، ارتباط دارد (استادی، ۱۳۸۴). به‌طور کلی انگیزش تحصیلی، به تمایل فرد برای رسیدن به هدف‌های تحصیلی اشاره دارد و نقش اساسی در علاقه‌مندی دانش‌آموزان به مدرسه و پیشرفت تحصیلی آنان ایفا می‌کند (مارتین، مارش و دباس^۱، ۲۰۰۱).

زمانی که دانش‌آموزان انگیزش برای یادگیری ندارند یعنی مانعی در راه انگیزش طبیعی آن‌ها وجود دارد، احساس می‌کنند که به‌خوبی نمی‌توانند وظایف مربوط به مدرسه را انجام دهند و در نتیجه تلاششان متوقف می‌شود. یا به‌اندازه کافی تلاش جدی از خود نشان نمی‌دهند. این قبیل کودکان به‌راحتی سرخورده^۲ می‌شوند و از آنجا که تلاششان را متوقف می‌کنند، یادگیری آن‌ها با موفقیت همراه نمی‌شود و تجربه هیجان‌ناشی از یادگیری مباحث جدید را کسب نمی‌کنند و معتقد می‌شوند هر موفقیتی که به دست می‌آورند به شانس و تصادف یا شرایط مربوط است (مارتین^۳ و همکاران، ۱۹۹۵، به نقل از فرچایلد، هورست، فینی و بارون^۴، ۲۰۰۵).

با توجه به این‌که تحصیل مقدمه اشتغال و ورود دانش‌آموزان به بازار کار است ارتباط تنگاتنگی بین تحصیل و اشتغال بخصوص در دوران دبیرستان وجود دارد. در واقع مشاوران مدارس دو وظیفه هدایت شغلی و تحصیلی دانش‌آموزان را همزمان به عهده دارند. بنابراین مشاوران علاوه بر بهره‌گیری از نظریه‌های مشاوره و روان‌درمانی می‌توانند از نظریه‌های شغلی نیز برای اثرگذاری روی دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف استفاده کنند. برخی از نظریه‌های مشاوره شغلی مشخصاً

1 Martin, Marsh & Debus

2 frustrated

3. Martin

4. Fairchild, Horst, Finney, & Barron

بحث انتخاب شغل را ارائه می‌دهند. اما برخی دیگر از نظریه‌های شغلی گرچه نظریه انتخاب شغل هستند اما با تأکید روی برخی مفاهیم کلیدی مهم قدرت تأثیرگذاری بر وضعیت تحصیلی دانش آموزان را نیز دارند. نظریه‌های مبتنی بر رشد شغلی از جمله این نظریه‌ها هستند. برای مثال در نظریه رشدی گینزبرگ^۱ سیر تکاملی انتخاب شغل سه مرحله دارد: الف - مرحله رویایی از تولد تا ۱۱ سالگی (انتخاب بر اساس رؤیا و خیال‌بافی)، ب- مرحله آزمایشی از ۱۱ تا ۱۸ سالگی شامل چهار مرحله رغبت (انتخاب بر اساس علائق)، صلاحیت (انتخاب بر اساس توانمندی‌ها)، ارزش (انتخاب بر اساس ارزش‌های شغلی و خدمت به جامعه) و انتقال (شناخت ضرورت تصمیم‌گیری شغلی) و ج- مرحله واقع‌بینی از ۱۸ تا ۲۴ سالگی شامل سه مرحله مکاشفه (تمرکز بر چند رغبت شغلی)، مرحله تبلور (رسیدن به طرز فکر قطعی که البته بازهم امکان تغییر دارد)، و مرحله تعیین (انتخاب شغل و کسب مهارت) که بخشی از این مراحل دقیقاً همزمان با سال‌های تحصیل در مدرسه و دانشگاه است و لذا تغییرات رشدی ایجاد شده در زمینه انتخاب شغل روی انگیزش تحصیلی نیز بی‌تأثیر نیستند. برای مثال رشد علائق شغلی یا شناخت توانمندی‌ها یا شناخت ضرورت تصمیم‌گیری شغلی می‌تواند روی انگیزش تحصیلی دانش آموزان و تمایل آنان به برخی از دروس نسبت به دروس دیگر یا میزان فعالیت‌هایشان برای دستیابی به اهداف تحصیلی تأثیر بگذارد. همچنین بر اساس نظریه رشدی گاتفردسون^۲ خویشتن‌پنداری در انتخاب شغل مؤثر است. خویشتن‌پنداری شغلی از اوایل زندگی فرد رشد می‌کند و چهار جهت‌گیری تکاملی دارد. الف- جهت‌گیری بر اساس اندازه و توانایی، ۳ تا ۵ سالگی (نسبت دادن توانایی به شغل و وانمود کردن به اشتغال)، ب- جهت‌گیری بر اساس جنسیت، ۶ تا ۸ سالگی (محدود کردن آرزوهای شغلی بر اساس تقسیم مشاغل به زنانه یا مردانه)، ج- جهت‌گیری بر اساس ارزش‌های اجتماعی، ۹ تا ۱۳ سالگی (حذف مشاغل دارای ارزش پایین و نیازمند تلاش بسیار)، د- جهت‌گیری بر اساس منحصربه‌فرد بودن، از ۱۴ سالگی به بعد (انتخاب بر اساس ارزش‌ها و توانایی‌ها). بعلاوه خویشتن‌پنداری متشکل از خویشتن‌پنداری اجتماعی (ادراک نشأت گرفته از تحصیلات، پایگاه اجتماعی و جنسیت) و خویشتن‌پنداری روان‌شناختی (ادراک نشأت گرفته از ارزش‌ها و عوامل شخصی) است که اولی در انتخاب شغل

3. Ginzberg

4. Gottfredson

مؤثرتر است زیرا انتخاب شغل موجب می‌شود فرد هویت اجتماعی به دست آورد و انتخاب شغل نتیجه محدودسازی (حذف مشاغل ناهمخوان با خویشتن پنداری) و مصالحه (انتخاب یک گزینه شغلی خوب بجای بهترین انتخاب) است (شفیع آبادی، ۱۳۹۲). بنابراین بر اساس این نظریه نیز برخی از مراحل رشدی انتخاب شغل مصادف با سال‌های مدرسه است و تغییرات رشدی درزمینه انتخاب شغل می‌تواند انگیزش تحصیلی را نیز تحت تأثیر قرار دهد زیرا خویشتن پنداری به معنای تصور و پندار فرد از توانایی‌های خود است و بنابراین رشد خویشتن پنداری می‌تواند کمک کند تا دانش آموزان شناخت درستی از توانایی‌های خود پیدا کنند و این امر می‌تواند روی انگیزش تحصیلی آنان مؤثر باشد. برای مثال تقسیم مشاغل به مردانه و زنانه یا انتخاب مشاغل بر اساس ارزش‌ها و توانمندی‌ها خواه‌ناخواه روی انگیزش تحصیلی دانش آموزان برای فعالیت و همچنین ترجیح تلاش بیشتر برای برخی از دروس نسبت به دروس دیگر نیز به‌طور غیرمستقیم تأثیر می‌گذارد. نتیجه تحقیقات نیز بر تأثیر رشد شغلی روی انگیزش تحصیلی تأکید داشتند. برای مثال میلز^۱ (۲۰۰۸) به بررسی اثربخشی آموزش‌های رشد شغلی بر انگیزش تحصیلی در ۱۱ یادگیرنده دبیرستانی پرداخت. نتایج نشان که انگیزش تحصیلی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل و قبل از مداخله به‌طور معنی‌داری بهبود یافته است. ساروار، آفتاب، آریف و مشتاق^۲ (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر آموزش برنامه‌های رشد شغلی بر روی انگیزش تحصیلی پرداختند و نتایج نشان داد که برنامه‌های آموزشی موجب بهبود انگیزش تحصیلی آنان شده است.

درواقع مشاوره شغلی بر اساس نظریه‌های رشدی ضمن ایجاد مهارت درزمینه طرح‌ریزی برای تصمیم‌گیری و انتخاب مسیر شغلی در جهت رشد حرفه‌ای دانش آموزان، با تشویق دانش آموزان به انجام فعالیت‌هایی که موجب پیشرفت و موفقیت تحصیلی آنان می‌گردد می‌تواند انگیزش در مسیر پیشرفت تحصیلی را نیز تحت تأثیر قرار دهد (کرومبولتز، میشل و جلات^۳، ۱۹۷۵، به نقل از زونکر^۴، ۲۰۰۶).

1. Miles

2. Sarwa, Aftab, Ari & Mushtaq

3. Kromboltz, Mishel & Gellat

4. Zunker

یکی دیگر از نظریه‌های شغلی مبتنی بر رشد، نظریه بلوغ شغلی سوپر^۱ (۱۹۹۰)، به نقل از شفیع آبادی، (۱۳۹۲) است. بر اساس نظریه سوپر انتخاب شغل به شدت تحت تأثیر خویشتن پنداری است. در فرایند رشد خویشتن پنداری چهار مرحله مکاشفه (آگاهی فرد از وجود تفاوت و تشابه بین خودش و دیگران)، تشخیص (شناخت نقاط ضعف و قوت خود نسبت به دیگران)، همانندسازی (سرمشق قرار دادن رفتار الگو) و ایفای نقش (انجام شغلی که با آن همانندسازی کرده) وجود دارد. انتخاب شغل یک فرایند است. مسیر رشدی انتخاب شغل دارای مراحل رشد، مکاشفه، استقرار، ابقا، و افول است. مرحله رشد شامل دوره رویایی (انتخاب بر اساس خیال پردازی)، دوره رغبت (انتخاب بر اساس علائق)، و دوره صلاحیت (انتخاب بر اساس توانایی‌ها) است. مرحله مکاشفه شامل دوره آزمایشی (انتخاب آزمایشی)، دوره انتقال (توجه بیشتر به واقعیت‌ها)، و دوره کوشش (اشتغال موقتی) هست، مرحله استقرار شامل دوره کوشش (ادامه یا ترک شغل بر اساس میزان رضایتمندی) و دوره تثبیت (تثبیت در صورت رضایتمندی و تلاش برای ارتقا)، مرحله ابقا (تکمیل مهارت‌ها) و مرحله افول شامل دوره کاهش توانایی‌ها و بازنشستگی است. بنابراین سوپر به فرایند رشدی انتخاب شغل و بلوغ شغلی بسیار توجه داشته و آن را لازمه انتخاب شغل می‌داند و معتقد است که بلوغ شغلی مستلزم رشد و یادگیری است. با توجه به این که به نظر می‌رسد این رشد و یادگیری بتواند بر جنبه‌های گوناگون انگیزشی از جمله انگیزش تحصیلی تأثیر بگذارد تصور بر این است که نظریه سوپر بتواند بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان تأثیر بگذارد. لیکن بررسی پیشینه تحقیقات بیانگر این است که تحقیقی درباره اثربخشی نظریه سوپر بر انگیزش شغلی دانش آموزان تاکنون انجام نشده است و غیر از یکی دو پیشینه‌ای که اثربخشی برنامه‌های آموزشی رشد شغلی بر انگیزش تحصیلی نشان می‌دهد تحقیقی در دست نیست. بنابراین این پژوهش در راستای رفع کمبود تحقیقات موجود به دنبال پاسخگویی به این سؤال اصلی است که آیا آموزش مدل رشد شغلی سوپر در مدارس، برافزایش انگیزش تحصیلی دانش آموزان تأثیر معنادار دارد یا نه؟ و در این راستا دو فرضیه ذیل را بررسی می‌کند.

فرضیه‌ها :

- ۱- آموزش نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر و ابعاد آن تأثیر معنادار دارد.
- ۲- آموزش نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر و ابعاد آن در طول زمان پایدار است.

روش پژوهش

طرح تحقیق

روش تحقیق حاضر از نوع آزمایشی به صورت پیش‌آزمون - پس‌آزمون و پیگیری با گروه آزمایش و کنترل هست.

جامعه آماری و شرکت‌کنندگان

جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه‌ی اول متوسطه شهرستان خمین در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ هست. نمونه‌گیری به شیوه خوشه‌ای تک‌مرحله‌ای انجام شد. بدین ترتیب که ابتدا از بین ۶ دبیرستان دولتی دخترانه شهر خمین دو دبیرستان به تصادف انتخاب و پرسشنامه انگیزش تحصیلی روی دانش آموزان پایه اول دو دبیرستان اجرا شد. سپس از بین کسانی که نمره زیر خط برش (با توجه به این که پرسشنامه ۴۹ گویه دارد و بالاترین نمره‌ای که آزمودنی می‌تواند در هر گویه به دست بیاورد ۵ و کمترین نمره ۱ است. لذا حداکثر نمره پرسشنامه ۲۴۵ و حداقل نمره ۴۹ است و نقطه برش ۱۴۷ هست) گرفتند ۴۰ نفر (۲۰ نفر در هر مدرسه) انتخاب و در دو گروه آزمایش و گواه به تصادف جایگزین شدند.

ابزار اندازه‌گیری

ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش پرسشنامه انگیزش تحصیلی مک‌ایرنی و سینکلایر^۱ هست. فرم اصلی پرسشنامه شامل ۱۰۰ سؤال است که در سال ۱۹۹۲ توسط مک‌ایرنی و سینکلایر ساخته شده است. فرم کوتاه این پرسشنامه توسط بحرانی در سال ۱۳۷۲ ساخته شده است. این پرسشنامه دارای

^۱ Mc Inerney & Sinclair

۴۹ عبارت است که بر اساس مقیاس لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۴) تنظیم شده است که دارای ۱۱ عامل انگیزش تحصیلی است. از ۴۹ گویه، ۵ گویه آن هدف مداری (۱-۴-۵-۹-۳۳) ، ۴ گویه رقابت‌جویی (۲۳-۲۶-۲۹-۴۰)، ۳ گویه گرایش به کار و تکلیف (۲۸-۳۲-۴۶)، ۴ گویه گرایش به پیشرفت (۱۴-۲۱-۴۳-۴۹)، ۵ گویه وابستگی اجتماعی (۳-۸-۱۰-۲۷-۴۱)، ۴ گویه همیاری اجتماعی (۷-۱۳-۱۹-۲۵)، ۴ گویه شهرت‌طلبی (۲-۱۵-۴۷-۴۸)، ۵ گویه پاداش‌های مادی (۶-۱۲-۱۶-۲۰-۳۸)، ۴ گویه قدرت‌طلبی (۱۸-۲۴-۴۲-۴۵)، ۶ ماده عزت‌نفس (۱۱-۳۴-۳۵-۳۱-۳۶-۳۷) و ۵ گویه اتکابه‌نفس (۱۷-۲۲-۳۰-۳۹-۴۴) را می‌سنجد و در مقابل هر گویه طیف ۵ درجه‌ای از کاملاً موافقم (نمره ۵) تا کاملاً مخالفم (نمره ۱) قرار گرفته است. پایایی و روایی این پرسشنامه توسط مک اینرنی و سینکالایر مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. نتایج مطالعات مک اینرنی و سینکالایر در ۱۹۹۲ با استفاده از تحلیل افتراقی نشان داد که پرسشنامه انگیزش تحصیلی توانایی تمیز بین دو گروه از دانشجویانی را که در مقاطع تحصیلی بالاتر قبول می‌شوند و دانشجویانی که قبول نمی‌شوند، دارد. مطالعه آنان نشان می‌دهد که این آزمون از روایی پیش‌بین برخوردار است. بررسی روایی همزمان بین این پرسشنامه و معدل نمرات گروه‌های مختلف ۰/۲۵ تا ۰/۴۱ متغیر بوده است. پایایی این پرسشنامه در سال ۱۳۸۴ توسط بحرانی از طریق بازآزمایی و محاسبه آلفای کرونباخ اندازه‌گیری شده است. در روش بازآزمایی ضریب پایایی کل آزمون ۰/۹۵ بود. ضرایب پایایی مقیاس‌های ۱۱ گانه نیز نسبتاً بالا و دامنه این ضرایب از ۰/۷۰ (مربوط به مقیاس گرایش پیشرفت) تا ۰/۹۰ (مربوط به مقیاس انگیزش بیرونی) متغیر بود (به نقل از عباس زاده، علی زاده اقدام، و کوهی، ۱۳۸۷، صفحه ۵۵). در پژوهش حاضر روایی محتوایی پرسشنامه با نظر متخصصان تأیید شد و پایایی آن از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۶ و برای هر یک از ۱۱ خرده مقیاس پرسشنامه بین ۰/۵۵ تا ۰/۸۱ به دست آمد.

روش اجرا

گروه آزمایش به مدت ۶ جلسه‌ی ۹۰ دقیقه‌ای تحت آموزش رشد شغلی بر پایه نظریه سوپر قرار گرفتند. و در گروه کنترل مداخله‌ای صورت نگرفت. در پایان آموزش پس از ۱/۵ ماه بعد

پیگیری انجام شد و داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چند متغیری تجزیه و تحلیل شدند. خلاصه جلسات آموزشی به شرح ذیل بود:

جلسه اول: بیان کلیات

ابتدا رهبر گروه خود را معرفی کرد و از اعضا خواست که خود را معرفی کنند. سپس قوانین گروه مثل رازداری، شرکت در تمام جلسات و مشارکت در گفتگوها و.. به اعضا بیان شد. در مرحله بعد درباره انگیزش تحصیلی و اهمیت آن در گروه بحث و تبادل نظر صورت گرفت و با جمع‌بندی نظرات اعضا تعریفی از انگیزش تحصیلی ارائه شد و ابعاد آن شامل هدف‌مداری، رقابت‌جویی، گرایش به کار و تکلیف، گرایش به پیشرفت، وابستگی اجتماعی، همیاری اجتماعی، شهرت‌طلبی، پاداش‌های مادی، قدرت‌طلبی، عزت‌نفس و اتکابه‌نفس به اعضا معرفی شد. سپس به عنوان تکلیف از اعضا خواسته شد تا جلسه بعد درباره ارتباط انگیزش تحصیلی با بلوغ شغلی فکر کنند تا درباره اش بحث و تبادل نظر شود.

جلسه دوم: بررسی ارتباط انگیزش تحصیلی با بلوغ شغلی

بعد از بررسی تکلیف جلسه قبل، تعریفی از بلوغ شغلی و انگیزش تحصیلی مطرح شد. سپس ارتباط انگیزش تحصیلی با بلوغ شغلی مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مبحث قبول مسئولیت به عنوان نشانه بلوغ شغلی و مترادف آن یعنی گرایش به کار و تکلیف به عنوان نشانه انگیزش تحصیلی، بحث رغبت به انتخاب به عنوان نشانه بلوغ شغلی و مترادف آن یعنی گرایش به پیشرفت تحصیلی به عنوان نشانه انگیزش تحصیلی، مبحث جمع‌آوری اطلاعات شغلی که موجب افزایش قدرت انتخاب می‌شود به عنوان نشانه بلوغ شغلی و مترادف آن یعنی قدرت‌طلبی به عنوان نشانه انگیزش تحصیلی، مبحث تهیه طرح و نقشه به عنوان نشانه بلوغ شغلی و مترادف آن یعنی هدف‌مندی و برنامه‌ریزی به عنوان نشانه انگیزش تحصیلی و در نهایت استفاده از منابع که روشی برای بهره‌گیری حداکثر از فرصت‌هاست به عنوان نشانه بلوغ شغلی و مترادف آن یعنی رقابت‌جویی سالم که مستلزم شناخت فرصت‌ها و بهره‌گیری مناسب از منابع است به عنوان نشانه انگیزش شغلی به دانش‌آموزان معرفی

شد. از اعضا خواسته شد که تا جلسه بعد به خودشان در زمینه هریک از محورهای ۵ گانه مطرح شده بر اساس جدول زیر نمره دهند تا در موردش بحث شود.

انگیزش تحصیلی			بلوغ شغلی			
نتیجه ارزیابی خود			نتیجه ارزیابی خود			نشانه‌ها
کم	متوسط	زیاد	کم	متوسط	زیاد	
						قبول مسئولیت
						گرایش به کار و تکلیف
						رغبت به انتخاب
						گرایش به پیشرفت
						جمع‌آوری اطلاعات
						قدرت‌طلبی
						تهیه طرح و نقشه
						هدف‌داری و برنامه‌ریزی
						استفاده از منابع
						رقابت‌جویی

۱۲۰

جلسه سوم: تقویت خویشتن‌پنداری تحصیلی و کمک به رشد هویت

بعد از بررسی تکلیف جلسه قبل، درباره مفهوم خویشتن‌پنداری تحصیلی از اعضا سؤال شد و با جمع‌بندی نظرات آنان تعریفی از خویشتن‌پنداری و انواع آن یعنی خویشتن‌پنداری شغلی و تحصیلی صورت گرفت. سپس رابطه بین داشتن تصویری روشن از خود با هویت تحصیلی بررسی شد و از اعضا خواسته شد که ارتباط خویشتن‌پنداری تحصیلی را با عزت‌نفس و اتکابه‌نفس مورد بررسی قرار دهند و با جمع‌بندی نظرات آنان گفته شد که عزت‌نفس به معنای قضاوت شخصی در مورد ارزش و مقبولیت خود است و فردی که نگرش مثبت در مورد ارزش و مقبولیت خود داشته باشد خویشتن‌پنداره یا ارزشیابی مناسبی از خود دارد. همچنین اتکابه‌نفس معادل اعتماد به نفس و به معنی باور فرد درباره توانایی خود است و فردی که توانایی خود را باور دارد خویشتن‌پنداره یا ارزشیابی مناسبی

از خود دارد. سپس رابطه خویشتن پنداره تحصیلی با شهرت طلبی و پاداش های مادی مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که خویشتن پنداره مثبت می تواند مانع از شهرت طلبی بیمارگونه یا وابستگی به پاداش های مادی برای درس خواندن شود البته داشتن انگیزه پیشرفت و شهرت طلبی تا حد متعادل می تواند موجب افزایش انگیزش تحصیلی شود و پاداش های مادی نوعی انگیزه بیرونی است که مبنای حرکت است لیکن به مرور لازم است که به صورت انگیزه درونی درآید تا دوام بیشتری داشته باشد. سپس به عنوان تکلیف از اعضا خواسته شد که تا جلسه بعد لیستی از توانمندی های تحصیلی و شغلی خود مشخص کنند.

جلسه چهارم: بررسی ساختار زندگی و کمک به طرح ریزی مجدد

۱۲۱

بعد از بررسی تکلیف جلسه قبل، مدل رنگین کمان سوپر به اعضا آموزش داده شد و گفته شد که افراد در طی زندگی نقش های مختلفی دارند و دانش آموزان هم در حال حاضر نقش دانش آموز و نوجوان، شاغل، و شهروند را دارند که موفقیت در یک نقش می تواند موفقیت در سایر نقش ها را رغم بزند. سپس از اعضا خواسته شد که رنگین کمان زندگی خود را رسم کنند. در مرحله بعد اعضا بررسی کردند که آیا تعامل نقش های متعدد موجب توانمندی آنان شده یا موجب افزایش فشار زندگی. سپس آنان متوجه شدند که بر نقش هایی که ایفا می کنند و زمانی که صرف هر یک از آنان می کنند تا حدی کنترل دارند و به عنوان تکلیف از اعضا خواسته شد که تا جلسه بعد برنامه ای برای ایجاد تعادل بین وقتی که برای نقش های مختلف زندگی صرف می کنند بگذارند و بدین ترتیب از میزان فشار خود بکاهند تا انگیزه بیشتری برای تحصیل پیدا کنند و فرصت بهتری برای انجام تکالیف رشدی مربوط به بلوغ شغلی شان که صورت بندی یک هدف جامع شغلی بود پیدا کنند.

جلسه پنجم: ارتباط قوس (آرک) با انگیزش تحصیلی

بعد از بررسی تکلیف جلسه قبل، مفهوم قوس یا آرک سوپر برای اعضا توضیح داده شد و گفته شد که دودسته از عوامل بر شکل گیری مسیر رشدی انتخاب شغل مؤثرند یکی عوامل زیست شناختی است که شامل نیازها، ارزش ها، رغبت ها، هوش، استعدادها هستند و دیگری عوامل جغرافیایی است که شامل خانواده، مدرسه، همسالان، جامعه، و بازار کار است. در نهایت این دو گروه از

عوامل خود را شکل می دهند. سپس از اعضا خواسته شد که رابطه بین عوامل جغرافیایی و زیستی را با همیاری اجتماعی و وابستگی اجتماعی از خرده مقیاس های انگیزش تحصیلی مورد بررسی قرار دهند. در نهایت مشخص شد که ارزش ها و شرایط خانواده و مدرسه و همسالان می تواند روی همیاری اجتماعی و وابستگی اجتماعی تأثیر دارد. همیاری اجتماعی یک ویژگی مثبت است و وابستگی اجتماعی با توجه به اجتماعی بودن انسان می تواند موجب حرکت و تکاپو بشود اما تا حد متعادل خوب است و بیش از آن مثال انگیزه بیرونی است که در اثر عدم وجود فعالیت انجام نمی شود. سپس به عنوان تکلیف از اعضا خواسته می شود که ارزش هایشان را که از محیط خانواده و همسالان و مدرسه کسب کردند درباره همیاری و وابستگی اجتماعی مورد بازبینی مجدد قرار دهند و سپس میزان موفقیت خودشان را در افزایش همیاری اجتماعی و کاهش وابستگی اجتماعی منفی یادداشت کنند تا درباره اش بحث شود.

۱۲۲

جلسه ششم: مرور و جمع بندی و اجرای پس آزمون

بعد از بررسی تکلیف جلسه قبل، جمع بندی از جلسات آموزشی انجام شد و به سؤالات شرکت کنندگان پاسخ داده شد و پس آزمون برای ارزیابی نتایج آموزش ها بکار گرفته شد. سپس اعضا از هم خداحافظی کردند و جلسات به پایان رسید.

یافته ها

جدول ۱. شاخص های توصیفی نمرات انگیزش تحصیلی و مؤلفه های آن در گروه آزمایش و کنترل

متغیر	گروه	آزمون	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
آزمایش		پیش آزمون	۲۰	۱۳/۶۹	۲/۲۷
		پس آزمون	۲۰	۱۴/۵۰	۳/۱۰
هدف مداری		پیگیری	۲۰	۱۶/۲۰	۲/۳۱
		پیش آزمون	۲۰	۱۴/۳۷	۲/۰۵
گواه		پس آزمون	۲۰	۱۴/۶۰	۳/۷۲

	۳/۴۱	۱۲/۷۱	۲۰	پیگیری	
	۲/۳۷	۱۱/۴۵	۲۰	پیش آزمون	
	۱/۹۹	۱۰/۲۱	۲۰	پس آزمون	آزمایش
	۲/۸۶	۱۳/۶۵	۲۰	پیگیری	
	۲/۶۳	۱۱/۸۹	۲۰	پیش آزمون	رقابت جویی
	۲/۱۴	۱۱/۵۵	۲۰	پس آزمون	گواه
	۳/۱۲	۱۰/۰۸	۲۰	پیگیری	
	۱/۶۰	۷/۸۵	۲۰	پیش آزمون	
	۱/۸۳	۸/۷۵	۲۰	پس آزمون	آزمایش
	۱/۹۱	۱۰/۲۰	۲۰	پیگیری	
	۱/۹۲	۷/۷۸	۲۰	پیش آزمون	گرایش به کار و تکلیف
۱۲۳	۲/۰۴	۸/۴۸	۲۰	پس آزمون	گواه
	۳/۴۲	۷/۹۳	۲۰	پیگیری	
	۱/۸۱	۱۲/۶۵	۲۰	پیش آزمون	
	۱/۳۶	۱۴/۵۰	۲۰	پس آزمون	آزمایش
	۱/۵۹	۱۴/۲۵	۲۰	پیگیری	
	۱/۲۴	۱۲/۵۶	۲۰	پیش آزمون	گرایش به پیشرفت
	۱/۶۳	۱۲/۰۶	۲۰	پس آزمون	گواه
	۲/۹۴	۱۱/۷۶	۲۰	پیگیری	
	۱/۱۹	۹/۰۶	۲۰	پیش آزمون	
	۲/۵۸	۱۴/۶۵	۲۰	پس آزمون	آزمایش
	۲/۳۹	۱۴/۳۵	۲۰	پیگیری	
	۱/۲۴	۹/۸۸	۲۰	پیش آزمون	وابستگی اجتماعی
	۱/۴۵	۸/۷۱	۲۰	پس آزمون	گواه

۳/۲۴	۱۰/۰۹	۲۰	پیگیری		
۲/۷۷	۱۱/۳۰	۲۰	پیش آزمون		
۲/۶۷	۱۲/۴۵	۲۰	پس آزمون	آزمایش	
۲/۵۷	۱۳/۲۲	۲۰	پیگیری		همیاری اجتماعی
۱/۴۸	۱۱/۲۰	۲۰	پیش آزمون		
۲/۵۵	۱۲/۷۸	۲۰	پس آزمون	گواه	
۲/۴۱	۱۱/۸۱	۲۰	پیگیری		
۱/۹۰	۱۱/۶۰	۲۰	پیش آزمون		
۲/۵۴	۱۵/۶۳	۲۰	پس آزمون	آزمایش	
۲/۶۱	۱۳/۴۵	۲۰	پیگیری		شهرت طلبی
۱/۸۸	۱۱/۷۷	۲۰	پیش آزمون		
۱/۹۱	۱۲/۵۳	۲۰	پس آزمون	گواه	
۲/۴۶	۱۲/۵۸	۲۰	پیگیری		
۲/۱۰	۸/۴۴	۲۰	پیش آزمون		
۲/۴۶	۱۴/۶۵	۲۰	پس آزمون	آزمایش	
۱/۸۷	۱۴/۱۵	۲۰	پیگیری		پاداش های مادی
۲/۱۷	۹/۵۲	۲۰	پیش آزمون		
۲/۶۷	۹/۹۱	۲۰	پس آزمون	گواه	
۲/۸۴	۱۰/۲۳	۲۰	پیگیری		
۱/۴۱	۵/۹۷	۲۰	پیش آزمون		
۲/۰۵	۱۱/۷۵	۲۰	پس آزمون	آزمایش	
۲/۴۶	۹/۹۲	۲۰	پیگیری		قدرت طلبی
۱/۶۶	۶/۱۳	۲۰	پیش آزمون		
۱/۳۳	۵/۴۱	۲۰	پس آزمون	گواه	

پیگیری	۲۰	۵/۷۱	۲/۱۰
پیش آزمون	۲۰	۱۴/۳۰	۲/۳۰
آزمایش	۲۰	۱۶/۳۰	۳/۶۶
پیگیری	۲۰	۱۶/۳۰	۳/۲۳
پیش آزمون	۲۰	۱۴/۷۰	۲/۹۹
پس آزمون	۲۰	۱۱/۹۵	۲/۶۴
پیگیری	۲۰	۱۰/۵۲	۱/۸۹
پیش آزمون	۲۰	۱۱/۵۵	۲/۰۱
آزمایش	۲۰	۱۳/۹۰	۲/۴۳
پیگیری	۲۰	۱۴/۷۰	۲/۵۸
پیش آزمون	۲۰	۱۱/۷۴	۲/۱۹
پس آزمون	۲۰	۱۰/۲۳	۲/۲۳
پیگیری	۲۰	۱۱/۳۷	۳/۵۲
پیش آزمون	۲۰	۱۳۱/۷۰	۸/۲۵
پس آزمون	۲۰	۱۴۸/۱۰	۱۱/۹۵
پیگیری	۲۰	۱۴۹	۹/۸۶
پیش آزمون	۲۰	۱۳۲/۵۷	۶/۲۹
پس آزمون	۲۰	۱۱۶/۵۵	۷/۴۶
پیگیری	۲۰	۱۲۲/۵۱	۵/۲۹
		۲	

۱۲۵

در جدول شماره ۱ شاخص آماری نمرات در زیر مقیاس‌های انگیزش تحصیلی به تفکیک گروه‌ها ارائه شده است. همان‌طور که از محتوای این جدول مشاهده می‌شود در مرحله پیش‌آزمون، میانگین‌ها و انحراف استانداردها اغلب زیر مقیاس‌های انگیزش تحصیلی در دو گروه یکسان

می‌باشند ولی در مراحل پس‌آزمون (بعد از اجرای متغیر مستقل) و پیگیری، تفاوت زیادی مشاهده می‌شود.

فرضیه‌ها

۱- نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دختر و ابعاد آن تأثیر معنادار دارد. با توجه به طرح پژوهش حاضر که از نوع پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری بود، برای تحلیل داده‌ها و به منظور کنترل اثر پیش‌آزمون از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری^۱ استفاده شد. در این نوع تحلیل باید شرط‌های زیر رعایت گردد تا بتوان به نتایج منتج شده اطمینان کرد. یکی از مفروضه‌های آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری، بررسی همسانی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس می‌باشد که بدین منظور از آزمون باکس^۲ استفاده شده است. برای پیش‌آزمون ($P = 0.62 > 0.05$ و $F = 1.253$ و $Box's M = 149.016$) و برای پس‌آزمون ($P = 0.91 > 0.05$ و $F = 1.011$ و $Box's M = 131.862$) محاسبه شد. با توجه به این که سطح معناداری از 0.05 بیشتر است نتیجه گرفته می‌شود که ماتریس - کوواریانس همگن می‌باشند. همچنین برای بررسی همگونی واریانس دو گروه در مرحله پس‌آزمون و پیگیری، از آزمون همگونی واریانس‌های لوین استفاده شد. آزمون لوین^۳ محاسبه شده در مورد هیچ‌یک از متغیرهای مورد بررسی از لحاظ آماری معنی‌دار نبود ($P > 0.01$). بنابراین مفروضه همگنی واریانس‌ها تأیید شد.

۱۲۶

مفروضه مهم دیگر تحلیل کوواریانس چندمتغیری، همگونی ضرایب رگرسیون است. لازم به ذکر است که آزمون همگونی ضرایب رگرسیون از طریق تعامل پیش‌آزمون زیرمقیاس‌های انگیزش تحصیلی و متغیر مستقل (عضویت گروهی) در مرحله پس‌آزمون مورد بررسی قرار گرفت. تعامل این پیش‌آزمون‌ها با متغیر مستقل معنادار نبوده و حاکی از همگونی ضرایب رگرسیون می‌باشد. این مفروضه در ارتباط با مرحله پیگیری و با رعایت پیش‌فرض‌ها صادق بود [پس‌آزمون ($P > 0.01$) و $P = 0.756$ و $F = 0.291$ و $Wilks' lambda = 0.745$ و پیگیری ($P > 0.01$) و $P = 0.548$]

1 . Multivariate Analysis of Covariance (MANCOVA)
2 . Box's Test of Equality of Covariance Matrices
3 . Levene's Test for Equality of Variances

$F = ۰/۱۸۳$ و $(Wilks' \lambda = ۰/۶۶۲)$. همان‌طور که مشاهده می‌شود آماره‌های چند متغیری مربوطه یعنی لامبدا ویلکس در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha=۰/۰۵$) معنی‌دار نمی‌باشد. بنابراین مفروضه ضرایب رگرسیون نیز برقرار می‌باشد. با توجه به برقراری مفروضه‌های تحلیل کوواریانس چندمتغیری، مجاز به استفاده از این آزمون آماری هستیم. لذا به منظور مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون زیر مقیاس‌های انگیزش تحصیلی بعد از کنترل اثر پیش‌آزمون در دو گروه از آزمون تجزیه و تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج تجزیه و تحلیل کوواریانس جهت مقایسه نمرات پس‌آزمون انگیزش تحصیلی در دو گروه

زیر مقیاس‌ها	مجموع مجذورات		درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
انگیزش تحصیلی	پیش‌آزمون	۶۵/۳۸۹	۱	۶۵/۳۸۹	۰/۶۵۳	۰/۴۲۴
	گروه	۹۸۲۱/۵۳۱	۱	۹۸۲۱/۵۳۱	۹۸/۰۴۹	۰/۰۰۰
	خطا	۳۷۰۶/۲۸۸	۳۷	۱۰۰/۱۷۰		
هدف‌مداری	پیش‌آزمون	/۵۸۸	۱	۰/۵۸۸	۰/۰۴۹	۰/۸۲۶
	گروه	/۰۳۴	۱	۰/۰۳۴	۰/۰۰۳	۰/۹۵۸
	خطا	۴۴۵/۰۶۹	۳۷	۱۲/۰۲۹		
رقابت‌جویی	پیش‌آزمون	/۲۹۷	۱	۰/۲۹۷	۰/۰۶۵	۰/۸۰۱
	گروه	۱۸/۱۱۸	۱	۱۸/۱۱۸	۳/۹۴۰	۰/۰۵۵
	خطا	۱۷۰/۱۳۷	۳۷	۴/۵۹۸		
گرایش به کار و تکلیف	پیش‌آزمون	۲/۲۴۳	۱	۲/۲۴۳	۰/۷۱۱	۰/۴۰۴
	گروه	/۰۱۴	۱	۰/۰۱۴	۰/۰۰۵	۰/۹۴۶
	خطا	۱۱۶/۶۹۵	۳۷	۳/۱۵۴		
گرایش به پیشرفت	پیش‌آزمون	/۶۵۷	۱	۰/۶۵۷	۰/۲۸۷	۰/۵۹۵
	گروه	۵۹/۰۱۴	۱	۵۹/۰۱۴	۲۵/۷۹۶	۰/۰۰۰
	خطا	۸۴/۶۴۷	۳۷	۲/۲۸۸		
وابستگی اجتماعی	پیش‌آزمون	۱۵/۱۹۶	۱	۱۵/۱۹۶	۳/۷۱۴	۰/۰۶۲
	گروه	۲۷۲/۵۲۵	۱	۲۷۲/۵۲۵	۶۶/۶۰۸	۰/۰۰۰
	خطا	۱۵۱/۳۸۴	۳۷	۴/۰۹۱		
همیاری	پیش‌آزمون	۳۹/۶۶۵	۱	۳۹/۶۶۵	۶/۷۰۵	۰/۰۱۴
	گروه	۱/۴۴۵	۱	۱/۴۴۵	۰/۲۴۴	۰/۶۲۴
	خطا	۲۱۸/۸۸۸	۳۷	۵/۹۱۶		
شهرت‌طلبی	پیش‌آزمون	۱/۰۰۴	۱	۱/۰۰۴	۰/۱۹۴	۰/۶۶۲
	گروه	۹۶/۹۳۵	۱	۹۶/۹۳۵	۱۸/۷۵۸	۰/۰۰۰
	خطا	۱۹۱/۲۰۶	۳۷	۵/۱۶۸		

۰/۲۳۰	۱/۴۸۹	۹/۶۸۷	۱	۹/۶۸۷	پیش آزمون	پاداش مادی
۰/۰۰۰	۳۵/۹۹۹	۲۳۴/۲۶۷	۱	۲۳۴/۲۶۷	گروه	
		۶/۵۰۸	۳۷	۲۴۰/۷۸۲	خطا	
۰/۹۴۵	۰/۰۰۵	۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵	پیش آزمون	قدرت طلبی
۰/۰۰۰	۱۳۰/۸۲۳	۴۰۰/۰۹۱	۱	۴۰۰/۰۹۱	گروه	
		۳/۰۵۸	۳۷	۱۱۳/۱۵۶	خطا	
۰/۱۱۶	۲/۵۹۲	۲۵/۳۰۶	۱	۲۵/۳۰۶	پیش آزمون	عزت نفس
۰/۰۰۰	۲۰/۳۴۱	۱۹۸/۵۹۶	۱	۱۹۸/۵۹۶	گروه	
		۹/۷۶۳	۳۷	۳۶۱/۲۴۵	خطا	
۰/۴۶۶	۰/۵۴۲	۲/۹۸۱	۱	۲/۹۸۱	پیش آزمون	اتکاء به نفس
۰/۰۰۰	۲۴/۷۷۳	۱۳۶/۱۳۴	۱	۱۳۶/۱۳۴	گروه	
		۵/۴۹۵	۳۷	۲۰۳/۳۳۵	خطا	

چنانچه در جدول شماره ۲ مشاهده می شود نظریه سوپر در نمره کل انگیزش تحصیلی و زیر مقیاس های گرایش به پیشرفت، وابستگی اجتماعی، شهرت طلبی، پاداش مادی، قدرت طلبی، عزت نفس و اتکاء به نفس تأثیر معنادار داشته است.

۲- اثربخشی نظریه سوپر بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر و ابعاد آن در طول زمان پایدار است.

۱۲۸

جدول ۳. نتایج تجزیه و تحلیل کواریانس جهت مقایسه نمرات پیگیری انگیزش تحصیلی در دو گروه

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	زیر مقیاس ها	
۰/۹۴۷	۰/۰۰۴	۳۵۹	۱	۰/۳۵۹	پیش آزمون	انگیزش تحصیلی
۰/۰۰۰	۲۶/۴۵۷	۲۱۵۵/۱۱۱	۱	۲۱۵۵/۱۱۱	گروه	
		۸۱/۴۵۷	۳۷	۳۰۱۳/۹۲۳	خطا	
۰/۰۱۲	۶/۹۰۵	۲۴/۳۰۳	۱	۲۴/۳۰۳	پیش آزمون	هدف مداری
۰/۰۱۸	۶/۱۸۱	۲۱/۷۵۵	۱	۲۱/۷۵۵	گروه	
		۳/۵۲۰	۳۷	۱۳۰/۲۲۹	خطا	
۰/۰۱۲	۷/۰۳۹	۵۸/۸۲۳	۱	۵۸/۸۲۳	پیش آزمون	رقابت جویی
۰/۰۰۷	۸/۰۵۸	۶۷/۲۳۳	۱	۶۷/۲۳۳	گروه	
		۸/۳۵۷	۳۷	۳۰۹/۱۹۴	خطا	
۰/۰۴۵	۴/۳۱۷	۱۵/۳۸۰	۱	۱۵/۳۸۰	پیش آزمون	گرایش به کار و تکلیف
۰/۰۰۲	۱۱/۱۰۲	۳۹/۵۴۸	۱	۳۹/۵۴۸	گروه	

اثربخشی آموزش نظریه سوپر بر ...

		۳/۵۶۲	۳۷	۱۳۱/۸۰۵	خطا	
۰/۰۵۷	۳/۸۵۰	۷/۷۹۸	۱	۷/۷۹۸	پیش‌آزمون	گرایش به پیشرفت
۰/۰۰۲	۱۱/۳۶۰	۲۳/۰۱۱	۱	۲۳/۰۱۱	گروه	
		۲/۰۳۶	۳۷	۷۴/۹۵۲	خطا	
۰/۰۰۲	۱۱/۳۹۸	۵۸/۸۸۴	۱	۵۸/۸۸۴	پیش‌آزمون	وابستگی اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۵۵۵	۲۰۹/۵۱۸	۱	۲۰۹/۵۱۸	گروه	
		۵/۱۶۶	۳۷	۱۹۱/۱۵۴	خطا	
۰/۰۱۹	۵/۹۷۴	۱۴/۸۶۷	۱	۱۴/۸۶۷	پیش‌آزمون	همیاری
۰/۰۰۵	۸/۹۷۶	۲۲/۳۳۹	۱	۲۲/۳۳۹	گروه	
		۲/۴۸۹	۳۷	۹۲/۰۸۶	خطا	
۰/۱۲۶	۲/۴۵۲	۱۴/۳۷۴	۱	۱۴/۳۷۴	پیش‌آزمون	شهرت‌طلبی
۰/۰۵۴	۳/۹۵۴	۲۳/۱۷۸	۱	۲۳/۱۷۸	گروه	
		۵/۸۶۲	۳۷	۲۱۶/۸۹۳	خطا	
۰/۰۶۶	۳/۵۸۳	۱۷/۹۵۱	۱	۱۷/۹۵۱	پیش‌آزمون	پاداش مادی
۰/۰۰۰	۱۹/۴۳۷	۹۷/۳۷۵	۱	۹۷/۳۷۵	گروه	
		۵/۰۱۰	۳۷	۱۸۵/۳۶۵	خطا	
۰/۶۴۹	۰/۲۱۰	۱/۳۳۵	۱	۱/۳۳۵	پیش‌آزمون	قدرت‌طلبی
۰/۰۰۰	۱۶/۲۹۷	۱۰۳/۵۰۲	۱	۱۰۳/۵۰۲	گروه	
		۶/۳۵۱	۳۷	۲۳۴/۹۹۳	خطا	
۰/۷۷۷	۰/۰۸۱	۰/۵۶۹	۱	۰/۵۶۹	پیش‌آزمون	عزت‌نفس
۰/۰۰۰	۱۶/۵۷۸	۱۱۵/۹۷۶	۱	۱۱۵/۹۷۶	گروه	
		۶/۹۹۶	۳۷	۲۵۸/۸۳۹	خطا	
۰/۰۰۲	۲۱/۶۱۹	۸۱/۵۹۹	۱	۸۱/۵۹۹	پیش‌آزمون	انکاء به نفس
۰/۰۰۰	۲۲/۸۵۰	۸۲/۴۳۵	۱	۸۲/۴۳۵	گروه	
		۳/۶۰۸	۳۷	۱۳۳/۴۸۱	خطا	

۱۲۹

چنانچه از جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود تأثیر آموزش نظریه سوپر نمره کل انگیزش تحصیلی و خرده مقیاس‌های آن در مرحله پیگیری ادامه داشته یعنی نتایج در طول زمان پایدار بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش باهدف بررسی اثربخشی آموزش نظریه سوپر بر افزایش انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه اول متوسطه انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان دادند که آموزش نظریه سوپر در انگیزش تحصیلی مؤثر بوده است. به عبارتی میزان انگیزش تحصیلی در نزد افرادی که این آموزش

را دریافت کرده‌اند نسبت به گروه گواه افزایش معنی داری داشته است. این یافته نشانگر اثربخش بودن این نوع مداخله در افزایش انگیزش تحصیلی در دانش آموزان پایه اول تحصیلی هست. یافته فوق با یافته‌های میلز (۲۰۰۸) و ساروار، آفتاب، آریف و مشتاق (۲۰۱۴) همخوان است.

بر اساس نتایج پژوهش حاضر، نظریه سوپر بر نمره کل انگیزش تحصیلی و خرده مقیاس‌های آن؛ گرایش به پیشرفت، وابستگی اجتماعی، شهرت‌طلبی، پاداش مادی، قدرت‌طلبی، عزت‌نفس و اتکاء به نفس اثر داشته است. علت این امر را می‌توان به مفاهیم بنیادی نظریه شغلی سوپر نسبت داد. نظریه سوپر بر بلوغ شغلی تأکید دارد. بررسی‌های میلز (۲۰۰۸) در زمینه‌ی به‌کارگیری برنامه‌های مشاوره شغلی در جهت ارتقاء انگیزش تحصیلی و بلوغ شغلی نشان داد که این گونه مداخلات اهمیت بسیاری در رشد بلوغ شغلی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان دارد. اولسوری و اونن^۱ (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر سطوح بلوغ شغلی دانش آموزان بر انگیزش تحصیلی آنان بیانگر آن بود که انگیزش تحصیلی در دانش آموزان تحت تأثیر میزان بلوغ شغلی آنان قرار دارد. ساروار و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر برنامه‌های رشد شغلی بر روی انگیزش تحصیلی و بلوغ شغلی دانش آموزان نشان داد که مشاوره‌های رشد شغلی به افزایش انگیزش تحصیلی و بلوغ شغلی دانش آموزان کمک می‌کند. در نظریه سوپر بر خویشتن پنداره تأکید شده است. نتایج پژوهش لطفی عظیمی و ابراهیمی قوام (۱۳۹۴) نشان داد که خودپنداشت تحصیلی با انگیزش درونی رابطه مثبت معنادار دارد. همچنین پژوهش آقایی، نظری و جلالی (۱۳۹۰) نشان داده که نظریه یادگیری کرامبولتز بر انگیزش تحصیلی مؤثر است. وجه تشابه نظریه کرامبولتز^۲ با نظریه سوپر کمک به فرد برای افزایش خودپنداره مثبت است زیرا در نظریه کرامبولتز فرد با شناخت استعدادها و افزایش مهارت‌هایش نظر مثبتی نسبت به توانایی‌هایش به دست می‌آورد. در نظریه سوپر نیز با تأکید بر رشد خویشتن پنداری به فرد کمک می‌شود تا شناخت دقیق‌تری از توانایی‌های خود به دست بیاورد. از طرفی نظریه سوپر به بررسی مفهوم رنگین کمان می‌پردازد و از نقش‌های متعدد فرد در زندگی سخن می‌گوید و کمک می‌کند که فرد بین نقش‌ها تعادل ایجاد کند. همان‌طور که در نظریه نقش به نقل از آزاد ارمکی (۱۳۸۹) مطرح شده است وقتی فرد نتواند بین دو موقعیت و نقش‌های مربوط به آن دو موقعیت، تمایز قائل شود و هر کدام

^۱ Ulusoya & Önen

^۲ Krumboltz

را در موقعیت خودش محقق کند، تعارض نقش ایجاد خواهد شد. تعارض نقش تداخل در فعالیت‌های یک نقش با نقش دیگر است و موجب مشکلات زیادی نظیر اضطراب، استرس و خستگی می‌شود. نتایج تحقیق ابوالقاسمی، کیامرثی، آریا پوران و درتاج (۱۳۸۵) نشان داد که بین ابهام و تعارض نقش با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. بعلاوه نظریه سوپر به مفهوم آرک اشاره دارد و دودسته از عوامل زیستی (فردی) و جغرافیایی (اجتماعی) را در انتخاب شغل مؤثر می‌داند. نتایج پژوهش عباس زاده، علیزاده اقدام و کوهی (۱۳۸۷) نشان داد که بین عوامل فردی و اجتماعی با انگیزش تحصیلی ارتباط معنادار وجود دارد. بنابراین در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت که بین مفاهیم بنیادی نظریه سوپر با متغیرهای مرتبط با انگیزش تحصیلی وجه تشابه وجود دارد و به همین خاطر این نظریه توانسته بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر باشد. لیکن عدم تأثیر نظریه سوپر بر زیر مقیاس‌های هدف‌مداری، رقابت‌جویی، گرایش به کار و همیاری انگیزش تحصیلی را می‌توان به عدم تأکید بر مفهوم مهارت‌ها در نظریه سوپر نسبت داد. به عبارتی انگیزش تحصیلی و خرده مقیاس‌هایی که بر اساس نظریه سوپر افزایش یافته‌اند یعنی گرایش به پیشرفت، وابستگی اجتماعی، شهرت‌طلبی، پاداش مادی، قدرت‌طلبی، عزت‌نفس و اتکاء به نفس نگرش به حساب می‌آیند. نگرش‌ها یک حالت روانی و عصبی آمادگی است. لیکن باقی خرده مقیاس‌ها یعنی رقابت‌جویی سالم و همیاری و قدرت تعیین هدف و برنامه‌ریزی مهارت به شمار می‌روند. مهارت‌ها محصول یادگیری‌اند و به توانایی‌های فرد برای انجام یک کار تکیه می‌کنند که با تکرار و تمرین تقویت شده باشند. همچنین گرایش به کار محصول مهارت است یعنی وقتی فرد توانایی انجام کاری را به دست می‌آورد به سمت انجام آن گرایش پیدا می‌کند. لیکن در نظریه سوپر بر تقویت مهارت‌های حاصل از یادگیری فرد تأکید نشده است درحالی که نتایج برخی تحقیقات از جمله نتایج پژوهش نعیمی حسینی، زارع، هرمزی، شقاقی و کاوه (۱۳۹۰) نشان داد که برنامه یادگیری موقعیتی (یادگیری در موقعیت واقعی یا شبیه‌سازی شده) تلفیقی بر انگیزش تحصیلی دانش‌جویان تأثیر معنادار دارد و به نظر می‌رسد همین مسئله عامل عدم تأثیر‌گذاری نظریه سوپر بر زیر مقیاس‌های هدفمندی، رقابت‌جویی، گرایش به کار و همیاری هست.

مهم‌ترین محدودیت این پژوهش آن است که با توجه به اجرای آن روی یک شهرستان و یک مقطع تحصیلی باید در تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی و شهرستان‌ها احتیاط کرد. به علاوه بر اساس

نتایج به دست آمده از پژوهش به مسئولین محترم آموزش و پرورش پیشنهاد می شود از این بسته آموزشی برای افزایش انگیزه تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی بهره بگیرند. همچنین برای تأثیرگذاری بر زیر مقیاس های هدف مداری، رقابت جویی و گرایش به کار و همیاری پیشنهاد می شود از تلفیق نظریه سوپر با نظریه هایی که بر تقویت مهارت ها تأکید دارند مثل نظریه یادگیری اجتماعی کرامبولتز استفاده شود.

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۸۹). *نظریه های جامعه شناسی*. تهران: **سروش (انتشارات صداوسیما)**. چاپ ششم.
۲. آقای، اصغر؛ جلالی، داریوش و نظری، فرحناز. (۱۳۹۰). تأثیر مشاوره گروهی به روش یادگیری کرامبولتز بر نگرش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی. **مجله مطالعات آموزش و یادگیری**. (۲) ۳، ۲۵-۳۰. ابوالقاسمی، عباس؛ کیامرثی، آذر؛ آریان پور، سعید و درتاج، فریبرز. (۱۳۸۵). بررسی ارتباط ابهام نقش، تعارض نقش و اضطراب رقابتی با عملکرد ورزشی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان ورزشکار. **پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**. (۲) ۴۰، ۵۴-۳۹.
۴. استادی، علی رضا. (۱۳۸۴). **بررسی رابطه خلاقیت، انگیزش تحصیلی و مهارت های شناختی با عملکرد تحصیلی در دانش آموزان پسر سال اول متوسطه شهرستان داراب**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز.
۵. شهنی بیلاق، منیجه، بنایی مبارکی، زهرا، شکرکن، حسین. (۱۳۸۴). بررسی روابط بین موضوعی و درون موضوعی انگیزش تحصیلی (خود کارآمدی، ارزش تکلیف، هدف های عملکردگرا، عملکردگریز و تبحری) در دانش آموزان دختر سال اول دبیرستان شهر اهواز. **مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز**. دوره ۳، سال ۱۲، شماره ۳، صص: ۷۶-۴۷.

۶. شفیق آبادی، عبدالله. (۱۳۹۲). **راهنمایی و مشاوره شغلی و نظریه‌های انتخاب شغل** (با تجدیدنظر کلی و اضافات). تهران: انتشارات رشد، چاپ بیست و سوم.
۷. عباس زاده، محمد؛ علی زاده اقدام، محمد باقر و کوهی، کمال. (۱۳۸۷). عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر انگیزش تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه. **نشریه مطالعات جامعه‌شناختی**. ۱(۱)، ۷۳-۴۷.
۸. لطفی عظیمی، افسانه و ابراهیمی قوام، صغری. (۱۳۹۴). سبک‌های انگیزش و پیشرفت تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودپنداشت تحصیلی. **مجله روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی**، ۴۳، ۲۵۷-۲۴۷.
۹. نعیمی حسینی، فخر الزمان؛ زارع، حسین؛ هرمزی، محمود؛ شقاقی، فرهاد و کاوه، محمد حسین. (۱۳۹۰). تأثیر یادگیری موقعیتی تلفیقی بر انگیزش تحصیلی، پیشرفت تحصیلی و اضطراب امتحان دانشجویان. **مجله پژوهش‌های برنامه درسی**. ۱(۲)، ۲۰۰-۱۷۷.
۱۰. یوسفی، علیرضا؛ قاسمی، غلامرضا؛ فیروزنیا، سمانه. (۱۳۸۸). ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. **مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی**. ۱۰۹، ص ۸۵-۷۹.

11. Fairchild, A. J., Horst, S. J., Finney, S. J., Barron, K. E (2005) Evaluating existing and new validity evidence for the Academic Motivation Scale. *Contemporary Educational Psychology*, 30(3), 331-358.
12. Martin, A.J., Marsh, H.W., & Debus, R.L (2001b). Self-handicapping and defensive pessimism: Exploring a model of predictors and outcomes from a self-protection perspective". *Journal of Educational Psychology*, 93, 87-102.
13. Miles, Jean (2008). The Impact of a Career Development Programme on Career Maturity and Academic Motivation. degree of Master of Social Science in, the Department of Psychology at Fort Hare University (East London Campus).
14. Ulusoya, Fatma Merve & Önen, Aysem Seda (2014). The Effects Of The Professional Maturity Levels Of Secondary School Students On Their Academic Motivations. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 143, 1153 – 1157.

15. Pintrich, P. R., & Schunk, D. H (۲۰۰۲). *Motivation in education: Theory, research, and applications*. Columbus, OH: Merrill.
16. Sarwar, Aamir, Aftab, Hira, Arif, Amna; Mushtaq, Sadia (2014). Impact of career Development Programs on Academic Motivation and Career Maturity of Students. *Journal Basic Applied science research*, 4 (6)110-118.
17. Schunk, D. H (۲۰۰۵). Self-efficacy and achievement behaviors. *Educational Psychology Review*, 1, 173–208.
18. Zunker, V. G (2006). *Career counseling: Applied concepts of life planning*, Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole.